

İÇTİHAT

IDJTİHAD

Kuruş

10

Sayı

314

LORD BYRON

[İÇİNDEKİLER]

Ba'zı harbler na kabili ictinab
İstikbalin din yokluğu
Lord Byron
12 yaşında heykeltraş
Bahtımın Tarihi [Kıt'a]
A. Mlle. X (Sonnet)
Baykuş [Şi'ir]
Tıb fakültesinde 'ilmi 'ayb
Bal ayı (Tenkid)
Solmayan güzellikler
'Ameli Ruhhiyyat'dan

Dr. G. Le Bon
J. M. Guyau
M. Des Granges
Ebubekir Hazim
Dr. AB. Djevdet
Gabriel Valensi
Dr. Kaya
İctihad
M. Ferid
Şa'irler
Dr. G. Le Bon

Orhaniye Matbaası

ABONNEMENT
Pays étrangers
Pour un an: 2 Dolars
Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE
"İctihad,, Constantinople
Téléph: St. 865
xxvième ANNÉE
1 Février 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ
No: 314

ABONEMAN:
Seneliği [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2, AİA kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ
Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:
1904 — Genève.
Yirmi altıncı sene
1 Şubat 1931

NİÇİN BA'ZI HARBLER NA KABİLİ İCTİNABDIR?

Cem'iyeti akvam henüz mahrum görüldüğü «Autorité»ye ve sükûha malik oluncaya kadar ta'arruza oğradıkları takdirde bu büyük cem-iyetin edebileceği himaye hakkında kavmlerin kuruntularını izale etmek faydalıdır.

Hakem, terki teslihat, emniyyet fomülleri pek tehlikelidir. Tabi'atı beşer henüz değişmemiş olduğundan Tarih'in dersleri da'ima tatbik olunabilir kalmaktadır. Silâhsız yahud na kâfi bir surette silâhlı bir kavmin ne olduğunu bu dersler göstermektedir.

* *

Devamlı bir sulha iki kat'i sebep, uzun müddet, mani' olacaktır:

Birincisi şudur ki, ba'zı harbler na kabili ictinabdır; İkincisi şudur ki, harblerin ekseri, mağlûb taraf için olduğu kadar galib taraf için yıkım ise de yine ba'zı harbler vardır ki galib cihet harbden, sulhu te'min edecek olduğu feva'ide faik feva'id elde eder.

Evvela ictinab edilmesi kabil olmayan harbleri nazarı i'tibara alalım :

Bir kavm diğer bir kavm tarafından hücum ma'ruz olduğu zaman ister, istemez, bir harb na kabili ictinabdır. Fransız- Alman muharebesi, Fransanın Suriyede, Merakişde devam ettiği harb, vaktile Rusya ile Japonya arasındaki harb zamanımızda Türkiyanın Yunanistana karşı harbi ictinab olunması kabil olmayan harblerdendir. [1]

[1] Ustadın bu makalesinin intişarından bir kaç sene evvel ya'nı mütevaciz ve müte'arriz yunanilerle Anadoluda çarpışmakta ve hürriyet ve istiklâlimizi ve toprağımızı mudafa'a etmekde iken « sen ki pacifistsin Anadolu harbi hakkında ne düşünüyor sun » sualini soran bir kari'm mektubuna (İctihad) ın açık muhabere sütununda [İctihad No 148] şu cevabı vermişdim:

Biz sulhiler muharebenin aleyhindeyiz,

Yunan - Türk mücadelesinin misali gösterir ki, bir harb hem na kabili ictinab, hem de galib için pek fa'ideli olabilir :

Bu harbin menşe'i malumdur. Cihan harbi Britanya imparatorluğunu divendam bir suretde büyüttü. Mezapotamya, Filistin, Alman afrikası, v.s. eline geçmişti. Şarkda kalemrevi hükûmeti Avrupada olduğu gibi her gün tevassu ediyordu.

Bu futuhâtı itmam için, Asyanın anahtarı olan (İstanbul)u futuhâtına ilâve etmek lâzımdı. İşte o zamanlarda Loyd George un « cihanın bir kısmını temdin etmek vazifesini, « lutfi subhanî ingiliz 'ırkına verdi » Sözü tevsik edilmiş görünecekti.

Lutfi subhaninin bu takdirini hayyizi fi'le çıkarmak için Türkleri Avrupadan sürmek ve İstanbulu zayıflığı kendisini, kolayca ingilterenin eli altında tutacak olan bir kavme işgal ettirmekden başka bir şey kalmıyordu. Yunanistan bu vazife ile tavzif olundu.

Bu akibetden kurtulmak için türkler (Londra)ya bir seri mürahaslar gönderdiler. Bilâhara Lausanne da üç ay aleddevam istihzakâr sözlerine katlanacak olan nazır, bu mürahasları huzuruna kabul etmeye bile razı olmadı.

Hiç bir kavm kendisini son nefesine bu kadar yakın görmemiştir. Britanya topları ve altunu ile mu'avenete mazhar olan yunaniler (İstanbul) üzerine yürümek saatına intizaren (İzmir) i ve türkiyanın bir kısmını işgal ediyordu. (Ankara) ya mucavir dağlık eraziye

mudafa'anın değil; hiç bir zaman mudafa'anın aleyhinde bulunmadık, Harbden hiç bir taraf için eyi bir netice çıkmayacağına kana'atımızla, hak ve vazifei mudafa'ayı tanımamız ve mukaddes görmemiz arasında asla tenakuz yokdur.

[29 Haziran 1922]

tahassun eden müslümanlar na ümid bir vaz'iyette görünüyordı.

Bununla beraber vaz'iyet na ümid değildi. Bir Generalın mehareti vaz'iyeti tamamen değışirdi. Gerek muhimmat ve gerek mevcut mikdarı noktasından hasmin donunda bulunan bir ordu ile İzmir üzerine yürüdü, yunanileri kakhari bir hezimete uğrattı ve son neferlerine kadar yunanı toprağından def'etti.

Pek az zaferler bu kadar i'cazengiz netayıç vermişdir. Müslümanlar nazarında Yunanistan değil, hakikati halde, İngiltere de ve bir az da Avrupa mağlub oluyorlardı.

Türkiye ya karşı hiç bir memleket asker göndermeyeceğini bildiklerinden, sulhu imza etmek için Lausanne a gelmiş olan Ankara' murahhasları, galibler edasile tekellüm etdiler ve (İstanbul) un İngilizlerden tamamen tahliyesi, kapitülasyonların terki, v. s. gibi ihtimal verilmez mutalebelerine serfuru etmek lazım geldi. Mutalebelerinin cümlesi kabul olundu.

Lausane münakaşaları 'âlemi islamda mu'azzam bir te'sir yaptı. İngiliz hükûmeti nin sabık reisi, haklı olarak, şu satırları yazıyordu:

«Bu sulh şimdiye kadar İngilterenin imza etmiş olduğu sulhnamelerin en ziyade ba'isi zül olanıdır. Uzun dört harb senesi esnasında Britania ıların kendilerinden almış oldukları şeylerin hemen hemen cümlesini Türkler tekrar elde etdiler. Hükûmetin harici siyaseti üzerinde bu keyfiyyet, silinmez bir lekedir.»

İtalya gazeteleri dahi Lausanne sulhu hakkında aynı ictihadda bulundular.

L'İdea Nazionole gagesi şu satırları yazıyordu:

Bütün garb devletleri Türkiyanın önünde az çok teslim oldular. Avrupa — daha doğrusu Avrupayı ve garbı temsil eden İngiltere — Yunan hezimeti kendi hezimeti gibi kahul etmek hatayı fahşini irtikâb etdi. Türklerin küçük mevzi'i zaferi önünde cihanşumul zaferini sil-di, kemalistler [*] tarafından Ankara «Misaki Milli» sinin kendisine emredilmesine muvafakat etti. Türkiyayı Anadolu dağlarına atan Sèvres muahedesinin aşikâr mübalegesinden, doğrudan doğruya Lausanne mu'ahedesinin aşikâr zilletine geçdi.»

Bir Tali'in birdenbire istikametini değışdirmesini intac eden bu zafer, zamanımızda mağlubu kadar galibi de harab etdigi için harblerin fa'idesiz olduğunu iddi'a eden ekonomistlere karşı

[*] Kelime ve ibarelerin aslına sadakatı kâmile iltizam edilmiştir.

AB. Dj.

ekseriya [mekamı i'tirazda] dermeyen olunacaktır.

Ekseriya böyledir [ya'ni harb mağlubu kadar galibi de perişan eder] fakat her zaman böyle değildir. İzmir zaferi olmasaydı bu gün türklerin hali ne olurdu. Avrupanın daha bir kaç sene evvel nazarı istihkarla gördüğü Japonya, küçük kavm, bu gün en büyük devletlerle müsavat da'iresinde muamelede bulunuyorsa, bir kaç sa'at zarfında Rus donanmasını Toutshima da, imha ve dünyanın en büyük bir impratorluğunu tezlikâr bir mu'ahede imza etmeye mecbur etmiş olduğundan değildir?

Kadim zamanlarda da olduğu gibi yeni zamanlarda da, zafer, bir kavmin kuvvetinin kat'i termometresi kalmaktadır.

* *

Nakabili ictinab yahud hemen hemen na kabili ictinab harbler arasına son harb dahi konabilir. Bu harb, İngilterenin kendisile paylaşmadığı Hegemanyanın fethi için almanya tarafından sarfedilen cehdi temsil eder.

Münhasıran Fransanın imdadına yetişmek için harbe girmiş olduklarını dermeyen ve (Fransayı) nankörlükle mu'ahaza ettikleri zaman ba'zı ingiliz ricali, bu mübarezenin hakiki menşe'ini tamamen unutmuşlardır.

M. Lloyd George şu sözleri söylediği vakit ingiliz efkârına vazihan tercüman oluyordu:

Eğer ingiltere, insanca ve paraca bu kadar fedakârlık yapmasaydı fransanın hali ne olurdu? Bugün Almanyanın bulunduğu halde bulunurdu.»

Bu sözü söyleyen zat, Fransa ezilmiş olsaydı Almanyanın derhal İngiltere üzerine, kendisi için Fransadan daha tehlikeli rakib olan İngiltere üzerine atılmayacağına hakikatan inanabilirmi?

Almanyanın İngiltere hakkındaki hakiki hissiyatı imparator İkinci Wilhelm in mülâhazatı atıyesinde pek ziyade barizdir:

«Fransa ile bir uzlaşmayı te'emüml etmişdim. Kendi istifadesi için dünyayı müsadere etmek isteyen ingiltere nin hırslarına mani' olmak için, menfa'ati nmumiye namına, Fransa ile kâfi derecede kuvvetli berri bir blok teşkil etmek isterdim.»

M. Loyd George pek 'ala bilir ki harb başladığı anda, en fa'allerinden bulunduğu, bazı müteneffiz Devlet rüculleri, İngilterenin bitaraf kalmasını arzu ediyorlardı.

Eger Alman ordusu Belçikayı isti'la etme-

seydi ve Anvers üzerine yürüyerek doğrudan doğruya İngiltere menafî'ini tehdid etmeseydi, İngiltere, şübhesiz, mücadeleye iştirak etmeyecekdi.

Bu aynı nazır ve vatandaşlarından bir çoğu Fransanın imdadına İngilterenin gelmiş olduğuna kani' görünüyorlar.

Henüz gayri muayyen çok senelerden sonra, büyük harbin menş'elerini bi tarafa tettebbü' etmek mümkün olduğu zaman müverrihler hiç şübhe yok, göreceklardır ki zevahire rağmen bil'akis İngiltrenin imdadına yetişen Fransa olmuşdur. O zaman Avrupanın çarpışmasını, Almanya ile İngiltere arasında bir hegemonya mübarezesi olarak nazarı i'tibara alınacaktır. Fransanın Belçikanın ve diğer memleketlerin mübarezeye karışmış olmaları sadece iki büyük rakibin, cihan ticaretine hâkim olmak isteyen iki büyük rakibin yolu üzerinde bulunduklarından olmuşdur. Harbin yalnız netayici mu'ayene ve tedkik olunursa, şübhesiz olarak görülür ki İngiltere, zi kudret tehdidinin büyüdüğünü his ettiği bir rakibini, Fransa sayesinde mağlûb etmiştir. Kezalik (Fransa) nın sayesinde ki Alman «Hegemonya»sına varis oldu, ve bizzat Lord Curzon un parlamentoda beyanatına nazaran, İngilterenin her tahayyül edebileceği derecenin fevkine çıkan bir muazzam impratorluk olmaya muvaffak oldu.

Hemen hemen na kabili ictinab harbler listesine yakında artık besleyemeyecek olduğu fazla nüfusun Amerika toprağına Muhaceretine mümâne'at etmesinin neticesi olarak Müttehidei Amerika ile Japonya arasında tahaddüs edecek müstakbel mübarezeyi de dahil etmek lâzımdır.

Nüfusun fazla sür'atle artmasının neticelerini mütala'a ederken bu bahsâ 'avdet için vesile bulacağız,

Dr. G. Le Bon

İSTİKBALİN DİN YOKLUĞU[*]

L'IRRELIGION DE L'AVENIR

YAZAN: J. M. GUYAU

Kimsenin bizi iştmediğine, bizimle uzakdan kimsenin 'alakadar olmadığına, cihan mahlukatının fesih bir yalnızlıkla muhat olduğuna inanmaya razı olmak güçtür. Allah, ilk ve son sa'etin da'ima hazır olan dostudur, bize her tarafda refakat eden, başkalarının bizi ta'kib

[*] Baş tarafı 310, 312 ve 313 üncü İctihad lardadır.

edemedikleri yerde bile, ölümde bile yanımızda bulduğumuz bir dostdur.

Artık mevcut olmayad ve sevmiş olduğumuz kimselerden kime bahs etmeli? Etrafımızda bulunanlardan ba'zıları, onları [yani o sevgili ölüleri] pek az tehattur ederler, ba'zıları ise tanımamışlardır bile; Fakat bu ilâhi ve her tarafda hazır ve nazır zatda ölümün dağıtdığı cem'iyetin tekrar teşekkül ettiğini his ederiz. **In eo Vivimus**, onda artık ölemeyiz.

Bu nokta'i nazarda, dini hissın mevz'u'u olan Allah, artık yalnız bir vasî ve bir efendi gibi görünemez: bir dostdan daha eyidir; hakiki bir babadır.

Evvela pek küçük çocuklar babalarını tasavvur ettikleri gibi, Allah, haşin ve kadiri-kül bir babadır. Çocuklar babalarının her şeye kadir olduğuna, mu'cizeler yaptığını kolayca inanırlar: Onun bir sözü dünyayı yerinden oynatır; **Fiat lux!** aydınlık olsun! derdemez güneş doğar onun nehy ettiği bir şeyi yapmak 'ikabı mucib olur. Çocuklar babalarının iktidarlarını onlara karşı 'acizlerle ölçerler. Daha sonraları fa'ik bir kavrayış husule geldi; insan büyüdükce, Allahı büyüdü, ona daha ahlaki bir seciye verdi: bu Allah bizimkidir. Bir kurbandan [bir fedakârlıktan] sonra onun bir tebessümüne muhtacız, onu düşünmek bize kuvvet olur.

Bu hususda erkekden daha genc olan kadın, bhusus kadın, göklerde bulunan Allaha daha zizade muhtac oldu. Allahımız elimizden alındığı, semavi vesayetden bizi kurtarmak istenildiği vakit kendimizi birden bire yetim buluruz. Hazreti İsa nın, ölümü, müfekkire'i beşerî hür kılacak olan muhtazir Allahın bu büyük timsalinde derin bir hakikat görülebilir [*] Bu yeni 'azab dramı yalnız viedanda cereyan eder, bununla beraber az dilhıraş değildir, insan hiddetlenir, ölen bir baba düşünüldüğü gibi uzun günler o düşünülür. Va'd olunan necat [Délivrance] dan ziyade kayb edilen himaye ve merbutiyyet his olunur.

Carlyle, o 'garib ve bedbaht deha zevcesinin kendi ellerile ve birâzda yüreğile hazırladığı ekmekden başka bir şey yiyemezdi: Cümlemiz aynı haldeyiz; her gün muhabbet ve şefkatle karışık bir ekmeğe muhtacız; Ken-

[*] Burada söylenmek murad olunan şudur: Hazreti İsa, Allah olarak ölmekle dünyayı, her halde müfekkireyi Allahdan ve onun vesayet ve tehakümünden kurtarmış oldu.

A. D.